Cynllunio cadwraeth – canllaw arfer da

29/01/2024

See all updates

Mae cynllunio cadwraeth yn broses a fydd yn eich helpu i ddeall eich treftadaeth a'i phwysigrwydd a sicrhau ei fod yn cael ei werthfawrogi, ei gofalu a'i chynnal i bawb, nawr ac yn y dyfodol.

Drwy ddarllen y canllawiau hyn, byddwch yn dysgu pam mae cynllunio cadwraeth yn bwysig a'r manteision y mae'n eu cynnig, yn ogystal â'r hyn sy'n gysylltiedig â chreu cynllun rheoli cadwraeth, sut i'w strwythuro ac awgrymiadau ar gyfer cynnal y broses gynllunio yn llwyddiannus.

Yngl?n â chynllunio cadwraeth

Os ydych yn rhagweld gwneud newidiadau i'ch treftadaeth, dylech ddechrau'r broses cynllunio cadwraeth cyn gynted â phosibl, gan y bydd yn eich helpu i wneud penderfyniadau pwysig am nodau a chwmpas eich prosiect. Mae hefyd yn bwysig bod y broses cynllunio cadwraeth yn cwmpasu'r safle treftadaeth cyfan ac nid y rhan sy'n ffurfio ffocws eich prosiect posibl yn unig. Gall pob math o dreftadaeth – o adeiladau ac ystadau, i brosiectau sy'n cynnwys casgliadau, rhywogaethau biolegol a threftadaeth anniriaethol (fel atgofion a phrofiadau pobl neu draddodiadau diwylliannol) – elwa o fabwysiadu dull cynllunio cadwraeth. Fodd bynnag, mae'r canllawiau hyn yn canolbwyntio ar dreftadaeth gorfforol.

Yn aml, y sbardun i ddechrau'r broses cynllunio cadwraeth yw'r sylweddoliad y gallai fod angen newid. Yn yr achos hwn, gall dilyn y broses helpu i sicrhau bod y wybodaeth gywir yn cael ei chasglu ar yr adeg gywir a bod penderfyniadau priodol yn cael eu gwneud wrth i'r prosiect fynd yn ei flaen. Gall ymchwiliad trylwyr a gynlluniwyd yn gynnar helpu i sicrhau bod hyd a lled dyddodion archeolegol neu bresenoldeb rhywogaethau gwarchodedig ar safle yn cael ei ddeall yn llawn ymhell cyn i'r gwaith adeiladu ddechrau. Os ydych chi'n ymwybodol o'r materion hyn yn y camau cynnar, yna gellir dylunio'r prosiect i ddarparu ar eu cyfer, gan osgoi costau ac oedi ychwanegol o bosibl.

Fodd bynnag, gellid dadlau bod cynllunio cadwraeth yn cael ei wneud yn well heb brosiect penodol mewn golwg. Bydd hyn yn sicrhau bod penderfyniadau'n cael eu gwneud yn wrthrychol a heb ragfarn tuag at unrhyw un canlyniad.

Mae cynllunio cadwraeth yn arf gwerthfawr gan y bydd yn eich helpu i ddeall eich treftadaeth a'i photensial yn well. Gallai ymchwilio i hanes eich gwefan ddatgelu agweddau newydd ar ei stori a haenau newydd o ystyr. Gallai mewnwelediadau newydd i'w hanes a'i ddefnydd yn y gorffennol awgrymu ffyrdd newydd o ddehongli ei stori i'r bobl sy'n ymweld â'r safle. Deall beth sy'n bwysig ac i bwy fydd yn eich helpu i ddod o hyd i gyfleoedd ystyrlon i ymgysylltu â'ch ymwelwyr.

Bydd y broses cynllunio cadwraeth hefyd yn eich helpu i gael gwell dealltwriaeth o unrhyw fygythiadau posibl a allai niweidio eich treftadaeth, ac unrhyw gyfleoedd posibl i wneud gwelliannau i'w chyflwr neu gynaliadwyedd hirdymor.

Felly, bydd y ddealltwriaeth a geir drwy'r broses cynllunio cadwraeth yn eich helpu i benderfynu ar y dull gorau o ddod o hyd i gydbwysedd priodol rhwng atgyweirio, cadwraeth, adfer a gwneud newidiadau. Bydd hefyd yn haws rheoli eich safle yn effeithiol fel y gallwch chi ofalu am eich treftadaeth yn well nawr ac yn y dyfodol.

Pam ei fod yn bwysig a sut mae'n helpu

Mae cynllunio cadwraeth yn darparu fframwaith defnyddiol i'ch helpu i ddod â'r holl wybodaeth bresennol berthnasol sydd gennych am eich treftadaeth ynghyd â'ch polisïau a'ch gweithdrefnau rheoli, i greu cynllun rheoli cadwraeth y gellir ei weithredu.

Ar ei fwyaf sylfaenol, mae cynllun rheoli cadwraeth yn nodi:

- eich treftadaeth
- pam ei fod yn bwysig a phwy sy'n gofalu amdano
- bygythiadau presennol i'r dreftadaeth yn ogystal â chyfleoedd i wella
- ffactorau sy'n dylanwadu ar sut rydych chi'n gofalu am ac yn rheoli eich treftadaeth

Dylai'r wybodaeth mewn cynllun rheoli cadwraeth eich helpu i:

- cynllunio gwaith cynnal a chadw, cadwraeth ac atgyweirio
- Gwella mynediad a dealltwriaeth y cyhoedd
- gweithredu mesurau i leihau effaith amgylcheddol negyddol ac addasu i'r argyfwng hinsawdd
- addasu'r wefan i fodloni defnydd newydd neu newid
- ysgrifennu briff ar gyfer unrhyw waith dylunio newydd sydd ei angen
- Cynllunio gweithgareddau i helpu pobl i ymgysylltu â'ch treftadaeth

Dylai eich cynllun rheoli cadwraeth gynnwys gwybodaeth am yr holl wahanol fathau o dreftadaeth ar eich safle a pham eu bod yn bwysig. Mae llawer o lefydd yn cwmpasu mwy nag un math o dreftadaeth – fel archaeoleg, tirwedd, strwythurau neu adeiladau. Gallai pob un o'r agweddau hyn fod yn werthfawr yn ei hawl ei hun – er enghraifft heneb gofrestredig, safle o ddiddordeb gwyddonol arbennig neu adeilad rhestredig. Bydd cael un cynllun rheoli cadwraeth integredig unigol yn eich helpu i ddod i ddeall yn gyfannol yr haenau niferus o werth a briodolir i'ch treftadaeth ac yn sicrhau bod y materion yn cael eu hystyried gyda'i gilydd. Gall hefyd eich helpu i ragweld ac osgoi gwrthdaro posibl wrth ofalu am y gwahanol fathau hyn o dreftadaeth.

Mae'n bwysig bod modd defnyddio'r ddogfen rydych chi'n ei chynhyrchu o ddydd i ddydd i'ch helpu i reoli eich gwefan a gwneud penderfyniadau. Gallai hyn fod mewn taenlen neu mewn fformat y gellir ei olygu yn hytrach na PDF. Efallai yr hoffech ddefnyddio graffeg a chynlluniau anodedig yn hytrach na blociau testun. Defnyddio iaith syml a di-jargon. Mae cynlluniau rheoli cadwraeth effeithiol wedi'u cynllunio i fod yn ddogfennau gweithio, gan newid dros amser wrth i amgylchiadau newid. Bydd cynllun rheoli cadwraeth da yn eich helpu i ofalu am eich safle yn y tymor hir yn ogystal â chefnogi'r gwaith o gyflawni eich prosiect presennol.

Defnyddio ymgynghorwyr

Os ydych yn cynllunio prosiect treftadaeth, efallai y byddwch yn ei chael hi'n anodd cynnal proses cynllunio cadwraeth ar yr un pryd â chynnal eich gweithgareddau o ddydd i ddydd. Felly, mae llawer o bobl yn ei chael hi'n ddefnyddiol comisiynu ymgynghorydd i'w helpu drwy'r broses. Gall ymgynghorwyr ymgymryd â rhywfaint o'r ymchwil a'r dadansoddiad manwl yn ogystal ag ysgrifennu'r canfyddiadau. Fodd bynnag, mae'n hanfodol eich bod yn parhau i ymwneud yn agos ac yn cadw perchnogaeth o'r broses a'r canlyniad. Gallai hyn olygu y bydd angen i chi herio rhai o'r pethau y mae eich ymgynghorwyr yn eu hawgrymu o bryd i'w gilydd, yn enwedig gyda'r polisïau y bydd yn rhaid i chi eu gweithredu yn y dyfodol.

Mae ysgrifennu briff da yn hanfodol er mwyn sicrhau'r gefnogaeth broffesiynol orau. Dylech nodi'ch gofynion yn glir ac yn gryno. Esboniwch sut yr ydych yn bwriadu defnyddio'r wybodaeth yn eich cynllun cadwraeth yn y dyfodol a sut yr

hoffech i'r wybodaeth gael ei chyflwyno. Dylech sicrhau bod gan eich ymgynghorwyr ddigon o adnoddau (amser a chyllideb).

Os oes gennych safle cymhleth gyda llawer o wahanol fathau o dreftadaeth efallai y bydd angen i chi gomisiynu mwy nag un gweithiwr proffesiynol i sicrhau bod gennych fynediad at wybodaeth arbenigol ar bynciau penodol. Efallai y byddwch am fynd at nifer o ymgynghorwyr fel y gallwch gymharu eu hymatebion â'ch briff. Mae'n bwysig eich bod yn gofyn i'r darpar ymgynghorwyr roi datganiad dull i chi sy'n nodi sut y byddant yn mynd ati i wneud y gwaith yn ogystal â rhoi gwybodaeth glir am gostau. Dylech hefyd ofyn am weld enghreifftiau o gynlluniau rheoli cadwraeth eraill y maent wedi'u hysgrifennu. Efallai y byddwch am gyfweld darpar ymgynghorwyr i brofi pa mor dda y maent yn gwrando ac yn cyfathrebu fel y gallwch benderfynu a allwch weithio'n agos ac yn gynhyrchiol gyda'ch gilydd.

Casglu gwybodaeth

Defnyddio adnoddau presennol

Os oes gennych gynllun rheoli cadwraeth, cynllun rheoli tir, cynllun rheoli mannau gwyrdd neu ddogfen debyg arall sy'n nodi pam mae eich treftadaeth yn bwysig a sut y byddwch yn gofalu amdani, yna efallai na fydd angen i chi baratoi cynllun newydd ar gyfer eich prosiect presennol. Fodd bynnag, os paratowyd eich cynllun presennol beth amser yn ôl, efallai y byddai'n ddefnyddiol i chi adolygu a diweddaru'r ddogfen gan ei bod yn debygol y bydd risgiau a chyfleoedd newydd i'w hystyried. Os oes gennych arolygon, lluniau ac adroddiadau eisoes sy'n cynnwys gwybodaeth ddefnyddiol am hanes a chyflwr eich treftadaeth, yna dylech rannu'r wybodaeth hon gyda'ch ymgynghorwyr ar ddechrau'r broses cynllunio cadwraeth.

Ymchwil newydd

Fel rhan o'r broses cynllunio cadwraeth mae'n debygol y bydd angen i chi neu'ch ymgynghorydd wneud ymchwil ychwanegol, yn enwedig os ydych yn cynllunio prosiect sy'n cynnwys gwaith cyfalaf. Efallai y bydd angen yr ymchwiliadau neu ymchwiliadau canlynol:

- lluniadau mesuredig o'r dirwedd neu'r adeiladau neu ryw fath o arolwg digidol
- arolygon archaeolegol neu ddadansoddiad o'r adeilad neu'r dirwedd
- arolwg cyflwr manwl o'r adeilad, y dirwedd neu'r heneb
- Ymchwil hanesyddol
- Arolygon a monitro cynefinoedd neu rywogaethau, ee: ystlumod, adar a madfallod
- Dadansoddiad deunyddiau megis ymchwil paent pensaernïol, dyddio cylch coed (dendrocronoleg), morter neu ddadansoddiad carreg
- Ymchwiliad geoffisegol
- asesiad o berfformiad amgylcheddol yr adeilad

Ymgysylltu â'r bobl sy'n defnyddio neu'n ymweld â'ch gwefan

Fel rhan o'ch ymchwil mae'n hanfodol ymgysylltu â'r bobl sy'n defnyddio neu'n ymweld â'ch gwefan. Cynnwys gweithgareddau sy'n eich galluogi i ddal eu gwybodaeth a'u mewnwelediadau megis gweithdai, grwpiau ffocws, arolygon a chyfweliadau. Dylech hefyd geisio siarad ag ystod eang o bobl, gan gynnwys eich staff, gwirfoddolwyr, rhanddeiliaid ac ymwelwyr yn ogystal ag arbenigwyr yn eich maes treftadaeth. Gallech feddwl am sut i ymgysylltu â'ch

cymuned leol yn eich ymchwil ac ystyried casglu atgofion pobl o'r dreftadaeth.

Y broses cynllunio cadwraeth, gam wrth gam

Er bod pob safle treftadaeth yn wahanol, mae'r adran hon yn amlinellu'r camau hanfodol y dylai pob proses cynllunio cadwraeth gynnwys. Mae'r camau hyn yn cyd-fynd â'r 'penodau' a fydd yn ffurfio dogfen y cynllun rheoli cadwraeth.

Cam 1: Deall eich treftadaeth

Casglwch yr holl wybodaeth sydd ar gael ynghyd gan gynnwys arolygon ac ymchwiliadau, yn ogystal â ffynonellau hanesyddol, mapiau a chynlluniau. Pan fyddwch yn ysgrifennu eich cynllun rheoli cadwraeth gallwch ddarlunio'r adran hon gyda'ch ffotograffau a'ch copïau o luniadau hanesyddol, ac ati. Dylid cynnwys unrhyw wybodaeth ategol fanwl, megis gazetteer safle, arfarniad cymeriad ardal, rhestr o gasgliad neu arolwg arall, neu adroddiadau archwilio, mewn atodiadau.

Dylech gynnwys y wybodaeth ganlynol:

Disgrifiwch y dreftadaeth

Disgrifiwch bob un o'r gwahanol fathau o dreftadaeth ar eich safle gan gynnwys adeiladau, archaeoleg, tirweddau a threftadaeth ddiwydiannol. Os oes deunydd hanes llafar presennol neu dreftadaeth anniriaethol arall, megis traddodiadau neu arferion a thafodieithoedd sy'n gysylltiedig â'ch safle, dylech hefyd ddisgrifio'r rhain.

Cyd-destun lleol

Esboniwch ble mae eich treftadaeth a beth sydd gerllaw. Er enghraifft, os yw eich treftadaeth yn adeilad, disgrifiwch yr amgylchedd cyfagos. Os yw'n safle bywyd gwyllt, disgrifiwch yr ardal a'r dirwedd gyfagos.

Hanes

Esboniwch sut mae'r gwrthrych, y safle, yr adeilad neu'r dirwedd wedi datblygu dros amser. Defnyddiwch ffynonellau hanesyddol, mapiau a thystiolaeth archeolegol i ddangos datblygiad cronolegol eich treftadaeth. Gwnewch yn si?r eich bod yn disgrifio holl hanes y safle o'r cyfnod cynharaf hyd heddiw.

Cysylltu eich treftadaeth â'r cyd-destun treftadaeth ehangach

Disgrifiwch gyd-destun ehangach eich treftadaeth. Mae hyn yn golygu esbonio sut mae'n ymwneud â safleoedd eraill o fath neu ddyddiad tebyg. Er enghraifft, os yw'n adeilad, sut mae'n cymharu ag adeiladau tebyg? Neu ar gyfer safle bywyd gwyllt, oes safleoedd tebyg eraill?

Disgrifio sut mae'r dreftadaeth yn derbyn gofal

Esbonio sut mae'r wefan yn cael ei rheoli heddiw. Esboniwch pa bolisïau sydd gennych ar waith ar gyfer rheoli'r dreftadaeth, pa safonau rheoli y mae angen i chi eu bodloni o ganlyniad i ddiogelwch neu ddynodi'r safle. A oes tenantiaid neu bobl eraill yn rhan o'r safle? Os felly, pwy ydyn nhw a beth yw eu rôl?

Chwiliwch am fwy o gyngor ar ddeall eich treftadaeth.

Cam 2: Crynhoi gwerth treftadaeth y gwrthrych neu'r lle

Dyma lle rydych chi**'n nodi'r hyn sy'n bwysig am y dreftadaeth, pam ac i bwy mae'n bwysig**. Dylech gwmpasu'r dreftadaeth gyfan, ond hefyd nodi gwerthoedd penodol rhannau unigol yn fanylach, mewn gazetteer yn ddelfrydol. Gall fod yn ddefnyddiol gwahaniaethu rhwng pethau sy'n hanfodol ac na ellir eu colli na'u cyfaddawdu, a'r rhai o werth llai. Os oes pethau sy'n ymddangos nad oes ganddynt fawr o werth neu dynnu oddi ar werth y dreftadaeth dylech egluro pam nad ydynt yn cael eu gwerthfawrogi – mae'n hawdd diystyru rhywbeth dibwys sy'n profi yn ddiweddarach i fod yn werth ei gadw.

Cam 3: Ymchwilio i'r risgiau a'r cyfleoedd

Dylai'r cam hwn eich helpu **i ystyried ac esbonio'r ffyrdd y gallai'r dreftadaeth fod yn agored i niwed ac unrhyw fygythiadau posibl i'w goroesiad hirdymor**. Bydd deall y materion hyn yn eich helpu i greu polisïau y mae angen i chi eu rhoi ar waith i fynd i'r afael â nhw. Efallai bod rhai o'r materion yn ymwneud â'ch sefydliad eich hun - er enghraifft efallai nad oes gennych y sgiliau sydd eu hangen i reoli eich treftadaeth. Mae'r rhestr ganlynol yn rhoi rhai enghreifftiau, ond gwnewch yn si?r eich bod yn meddwl am y materion sy'n benodol i'ch sefyllfa a cheisiwch ddod o hyd i wybodaeth sy'n eich galluogi i fesur graddfa neu natur y risgiau:

- Gallai'r argyfwng hinsawdd arwain at fwy o berygl o lifogydd, tymereddau mwy eithafol, digwyddiadau tywydd difrifol yn amlach ac at ymfudiad rhywogaethau
- gallai gwaith adeiladu neu dirlunio beryglu bywyd gwyllt neu archaeoleg
- Gallai mesurau diogelwch gwell wneud y dreftadaeth yn llai hygyrch i'r cyhoedd
- gallai adeiladau neu henebion fod yn fwy agored i erydiad, troseddau treftadaeth neu fandaliaeth o ganlyniad i fwy o fynediad
- Gallai gweithredu mesurau i leihau'r defnydd o ynni beryglu ffabrig adeilad hanesyddol neu gael effaith negyddol ar ei gymeriad neu ei edrychiad.
- Gallai creu adeiladau newydd ar y safle gael effaith negyddol ar ei gymeriad neu ei edrychiad
- Gallai dirywiad y ffabrig arwain at risgiau diogelwch i ymwelwyr yn ogystal â cholli gwerth treftadaeth
- Gallai blaenoriaethau sy'n cystadlu fel cadwraeth a phwysau masnachol greu tensiynau o ran sut mae'r safle'n cael ei reoli

Dylai'r rhan hon o'ch cynllun hefyd gynnwys **crynodeb o'r cyfleoedd i ddiogelu neu ddatgelu gwerth eich treftadaeth yn well**, megis gwarchod adeiladau neu dirweddau hanesyddol, cynyddu mynediad neu ddarparu cyfleusterau gwell i ymwelwyr. Ceisiwch nodi unrhyw gyfleoedd i wella cyflwr y safle a sut mae'n cael ei reoli. Meddyliwch am sut i gynyddu'r buddion y mae'n eu darparu i bobl a'r gymdeithas.

Cam 4: Ysgrifennu eich polisïau rheoli

Efallai y gwelwch fod angen i'ch sefydliad newid, datblygu arbenigedd newydd, rheoli'r dreftadaeth yn wahanol neu weithio'n agosach gydag eraill i ofalu am eich gwrthrych, adeilad neu safle. Yn yr adran hon, dylech nodi'r **egwyddorion arweiniol y byddwch yn eu defnyddio i ofalu am eich treftadaeth**. Dylai'r egwyddorion hyn gael eu llywio gan adrannau blaenorol y cynllun rheoli cadwraeth. Dylai fod cysylltiad clir rhwng eich crynodeb o werth treftadaeth, y risgiau a'r cyfleoedd, a'ch polisïau.

Dylid ysgrifennu eich polisïau fel cyfres o nodau ac amcanion, a dylent fod yn benodol i'ch treftadaeth. Mae angen i'r polisïau hefyd fod yn gyson ag unrhyw bolisïau a rheoliadau lleol, rhanbarthol, cenedlaethol neu ryngwladol a dylent gyfeirio at unrhyw safonau cadwraeth perthnasol y mae angen i chi eu bodloni. Bydd eich polisïau yn helpu i ddangos eich bod wedi ymrwymo i ofalu am y dreftadaeth i'r safonau uchaf posibl ac y dylech gynnwys:

Cadwraeth, cynnal a chadw ac atgyweirio

Sut byddwch:

- sicrhau bod y safle'n cael ei reoli a'i gynnal yn dda
- gosod canllawiau ar gyfer yr egwyddorion y dylid eu cymhwyso i waith atgyweirio a chadwraeth
- datrys unrhyw wrthdaro rhwng gwahanol fathau o dreftadaeth
- bodloni safonau cadwraeth ar gyfer pob math o dreftadaeth

Gwneud newidiadau – addasu a gwaith newydd

Sut y byddwch yn sicrhau bod unrhyw waith adeiladu neu ddyluniad newydd:

- yn seiliedig ar ddealltwriaeth briodol o werth eich treftadaeth
- nid yw'n niweidio eich treftadaeth yn ddiangen
- dilyn dull priodol o adfer, ailadeiladu ac adfer nodweddion coll
- wedi'i leoli mewn lle priodol
- o raddfa addas ac nid yw'n effeithio ar osod nodweddion pwysig
- rhagweld effaith bosibl y gwaith ar y gwahanol fathau o dreftadaeth ac yn cynnwys camau i leihau'r effaith (ee: cloddio archaeolegol)
- wedi'i gynllunio gan weithwyr proffesiynol sydd â'r sgiliau angenrheidiol (ee: achrediad)
- yn cael ei wneud gan bobl sydd â sgiliau priodol gan ddefnyddio deunyddiau addas

Gwella mynediad

Dylai fod gan eich sefydliad bolisi mynediad a ddylai eich helpu i nodi sut y byddwch:

- gwella mynediad heb niweidio'r dreftadaeth, er enghraifft drwy ddarparu mynediad i gadeiriau olwyn i gynifer o ardaloedd â phosibl a gwella cyferbyniadau goleuo neu liwiau ar gyfer pobl â llai o allu gweledol
- sicrhau bod gwelliannau mynediad yn briodol i'r safle o ran y dewis o ddeunyddiau, graddfa a lleoliad
- darparu atebion amgen, lle nad yw mynediad corfforol yn bosibl, megis defnyddio technoleg ddigidol

Amddiffyn yr amgylchedd

Dylech nodi sut y byddwch yn mynd i'r afael ag unrhyw risgiau a berir gan yr argyfwng hinsawdd, megis cynnydd mewn glaw trwm a'r posibilrwydd o lifogydd, a nodwyd yng ngham tri. Esboniwch sut y byddwch yn lleihau effeithiau amgylcheddol negyddol drwy'r ffordd rydych yn rheoli eich treftadaeth – er enghraifft, sut y byddwch:

- Lleihau eich defnydd o ynni
- lleihau gwastraff ac ailgylchu mwy
- annog ymwelwyr i ddefnyddio trafnidiaeth gyhoeddus

Rheoli gwybodaeth am eich treftadaeth

Dylech gael polisïau clir sy'n nodi sut rydych chi'n rheoli'r wybodaeth sydd gennych am eich gwefan a sut rydych chi'n defnyddio'r wybodaeth hon i lywio'r penderfyniadau rydych chi'n eu gwneud. Nodwch sut y byddwch:

- storio'ch gwybodaeth, ei diweddaru a sicrhau ei bod yn hygyrch yn y dyfodol, er enghraifft, ei hadneuo ag archifau allanol fel y Cofnod Amgylchedd Hanesyddol
- Sicrhau bod gwirfoddolwyr, staff a chontractwyr yn gallu cael gafael ar wybodaeth berthnasol am y dreftadaeth fel y gallant gyflawni eu tasgau'n briodol. Gallai hyn gynnwys sicrhau bod ganddynt fynediad at wybodaeth bwysig sydd wedi'i chynnwys mewn dogfennau eraill fel eich cynllun iechyd a diogelwch.
- defnyddio'r wybodaeth i ddatrys gwrthdaro rhwng blaenoriaethau sy'n cystadlu a gwneud penderfyniadau
- rhoi gwybod i'r cyhoedd am eich treftadaeth a sut rydych yn gofalu amdani

Ysgrifennu eich cynllun rheoli cadwraeth

Strwythur y cynllun

Crynodeb gweithredol

Dyma grynodeb byr iawn o'r prif bwyntiau yn y cynllun. Dylai gynnwys datganiad byr yn nodi gwerth y dreftadaeth a pham mae pobl yn poeni amdani, ynghyd â'r polisïau allweddol ar gyfer ei chadw. Dylech hefyd nodi'r rhesymau dros lunio cynllun rheoli cadwraeth ar hyn o bryd - a oedd yn cael ei ysgogi gan ddyhead i ddeall a rheoli'r dreftadaeth yn well neu oherwydd bod angen gwneud newidiadau eisoes wedi'i nodi? Os ydych eisoes wedi dechrau prosiect cyfalaf, dylech gofnodi ble rydych chi yn y prosiect hwn. Mae hefyd yn ddefnyddiol cynnwys tabl sy'n nodi'r dyddiad cyhoeddi a'r dyddiad y bydd yn cael ei adolygu, gan fod hyn yn helpu i atgoffa pawb bod y cynllun yn ddogfen weithredol.

Cyflwyniad

Dylech gynnwys:

- enwau'r bobl a gomisiynodd y cynllun rheoli cadwraeth a'r holl awduron a chyfranwyr
- Trosolwg o bwy a gymerodd ran a phwy ymgynghorwyd â nhw
- amlinelliad o gwmpas y cynllun a sut a phryd y bydd yn cael ei adolygu
- Rhestr o unrhyw ddogfennau perthnasol eraill ac offer rheoli megis cynlluniau gweithgareddau, cynlluniau busnes, cynlluniau cynnal a chadw, polisïau mynediad neu'r llawlyfr cynllunio trychinebau
- cofnod o unrhyw fylchau yn y wybodaeth, gan gynnwys unrhyw gyfyngiadau

Prif gorff y cynllun

Mae hyn yn cynnwys y wybodaeth a gesglir yn y camau uchod:

- **Crynodeb o'r dreftadaeth** (gweler cam 1)
- **Asesiad o werth y dreftadaeth** (gweler cam 2)
- **Cyfleoedd a risgiau** (gweler Cam 3)
- **Polisïau** (gweler cam 4)

Llyfryddiaeth

Rhestrwch yr holl ddeunyddiau eraill yr ydych wedi ymgynghori â nhw wrth i chi weithio drwy'r broses cynllunio cadwraeth a lle gellir dod o hyd i'r dogfennau hyn. Bydd cynnwys y wybodaeth hon yn caniatáu i bobl gael mwy o fanylion os ydynt am wneud hynny heb wneud y cynllun ei hun yn rhy hir neu'n anhylaw. Gall y llyfryddiaeth gynnwys:

- arolygon bywyd gwyllt neu gynefinoedd
- arolygon cyflwr blaenorol
- unrhyw ymchwiliad safle arall sy'n bodoli eisoes, fel cloddiadau archaeolegol
- unrhyw astudiaethau gwyddonol neu ddata arbrofol sy'n ymwneud â thechnegau neu ddeunyddiau cadwraeth
- unrhyw fapiau, cynlluniau neu ddarluniau eraill o'r dreftadaeth
- unrhyw ymchwil hanesyddol arall

Atodiadau

Dylai hyn gynnwys unrhyw wybodaeth sy'n hanfodol i reoli'r gwrthrych, yr adeilad neu'r safle ond mae hynny'n rhy fanwl i'w rhoi ym mhrif gorff y cynllun rheoli cadwraeth. Enghraifft fyddai gazetteer, sy'n rhestr fanwl o'r holl eitemau treftadaeth ar y safle sy'n cynnwys gwybodaeth am bob eitem a pham ei bod yn bwysig.

Os ydych chi wedi gwneud gwaith newydd arall fel rhan o'r broses cynllunio cadwraeth - fel paratoi arolwg cyflwr, comisiynu ymchwiliadau neu archwiliadau pellach o'ch safle, casglu neu adeiladu – cynhwyswch yr adroddiadau hyn yn yr atodiadau neu gyfeiriad at ble gellir dod o hyd i'r deunydd.

Cyhoeddi eich cynllun

Unwaith y bydd y cynllun rheoli cadwraeth wedi'i gwblhau, dylech ystyried cyhoeddi'r ddogfen a rhannu eich canfyddiadau ag eraill. Mae hyn yn arbennig o bwysig ar gyfer gwrthrychau, adeiladau a safleoedd o ddiddordeb cenedlaethol, neu ryngwladol hyd yn oed. Fel lleiafswm dylech wneud copïau o'r cynllun ar gyfer yr holl bobl sy'n ymwneud â'ch prosiect. Dylech hefyd gadw o leiaf un copi papur mewn lle diogel ar eich safle a rhoi copi yn eich Cofnod Amgylchedd Hanesyddol lleol, ac yn eich llyfrgell astudiaethau lleol neu'ch swyddfa gofnodion. Yn ddelfrydol, dylech gyhoeddi eich cynllun rheoli cadwraeth ar eich gwefan hefyd, er efallai y byddwch am gael gwared ar unrhyw fanylion neu wybodaeth sensitif a allai beri risg diogelwch.

Cofiwch y bydd angen i chi hefyd gadw copi gwaith cyfredol lle byddwch yn cofnodi unrhyw newidiadau a wnewch rhwng cyhoeddi'r cynllun a'i adolygiad ffurfiol nesaf (fel arfer ar ôl pedair i bum mlynedd).

Awgrymiadau ar gyfer cynllunio cadwraeth llwyddiannus

Gwnewch hyn am y rhesymau cywir

Defnyddiwch y broses yn gadarnhaol i greu offeryn rheoli gwerthfawr. Os ydych chi'n llunio'r cynllun rheoli cadwraeth oherwydd eich bod chi'n meddwl bod y rhai sy'n gwneud penderfyniadau neu'r cyllidwyr eisiau i chi wneud hynny, bydd y broses o fudd cyfyngedig.

Cael cymorth arbenigol

Chi a'ch tîm sy'n gyfrifol am ofalu am eich treftadaeth, ond efallai y bydd angen arbenigwr arnoch i'ch helpu i weithio drwy'r broses cynllunio cadwraeth. Gall cael y cyngor cywir arbed amser ac arian i chi yn y tymor hir, ond os gofynnwch i ymgynghorwyr eich helpu yna mae'n hanfodol eu bod yn gweithio'n agos gyda chi. Rôl yr ymgynghorydd yw eich helpu i ddeall eich treftadaeth ac yna i'ch helpu i egluro a mynegi eich syniadau am sut y byddwch yn rheoli eich treftadaeth, ond mae angen i chi gadw rheolaeth a pherchenogaeth o'r broses o hyd. Gwnewch yn si?r eich bod yn parhau i ymgysylltu â nhw a'u cynnwys mewn gweithdai a thrafodaethau wrth i'ch prosiect fynd rhagddo – efallai y bydd angen iddynt ddiweddaru adrannau o'r cynllun wrth i amgylchiadau newid.

Rheoli yn dda

Gwnewch yn si?r bod y cynllun rheoli cadwraeth rydych chi'n ei baratoi neu'n ei gomisiynu yn eich helpu i ofalu am yr asedau'n effeithiol trwy gymryd rhan weithredol wrth reoli'r broses cynllunio cadwraeth. Rheoli'r broses o'r drafodaeth gyntaf ar y syniad hyd at y broses gomisiynu mewn ffordd sy'n sicrhau bod pobl yn defnyddio'r cynllun rheoli cadwraeth unwaith y bydd wedi'i gwblhau. Defnyddiwch y cynllun i gyfryngu rhwng gwahanol syniadau am dreftadaeth. Er enghraifft, efallai y bydd gan arbenigwyr bioamrywiaeth ac arbenigwyr adeiladau syniadau gwahanol am sut i ofalu am eich safle. Bydd y wybodaeth yn eich cynllun rheoli cadwraeth yn eich helpu i drafod a sicrhau consensws ynghylch lle mae'n rhaid cyfaddawdu.

Cynnwys pobl

Bydd y rhan fwyaf o brosiectau yn cynnwys amrywiaeth o gyfranogwyr a phartneriaid. Defnyddiwch y broses cynllunio cadwraeth i ddod â'r bobl a fydd yn hanfodol at ei gilydd i lwyddiant eich prosiect neu strategaeth reoli. Gwnewch yn si?r bod eu barn yn cael ei hystyried yn eich cynllun rheoli cadwraeth. Gall y broses cynllunio cadwraeth hefyd fod yn arf da i agor deialog gyda'ch rhanddeiliaid, megis swyddogion awdurdodau lleol a chymdeithasau amwynderau. Gall oedi a chostau ychwanegol godi yn ystod prosiect cyfalaf os nad yw'r bobl gywir yn cymryd rhan o gam cynnar.

Trefnu gwybodaeth

Defnyddiwch eich cynllun rheoli cadwraeth i drefnu'r wybodaeth allweddol sydd ei hangen arnoch i reoli eich safle, gan sicrhau eich bod wedi dal y lefel gywir o fanylion ar gyfer eich anghenion. Gall cynllun gael ei lethu'n hawdd gan faint o wybodaeth sydd ei hangen i ofalu am ased treftadaeth cymhleth felly mae angen ei ddylunio i fod yn ddarllenadwy. Bydd yn ddiwerth os yw'n cael ei gyflwyno'n wael, yn anodd ei ddarllen, ei drefnu'n wael neu'n anghywir. Fodd bynnag, dylech hefyd ei nodi mewn ffordd sy'n caniatáu iddo gael ei ehangu a'i ddatblygu wrth i wybodaeth newydd ddod ar gael.

Mabwysiadu a'i ddefnyddio

Nid oes diben paratoi cynllun rheoli cadwraeth oni bai eich bod yn mynd i'w ddefnyddio. Ar ôl ymgymryd â phroses cynllunio cadwraeth a llunio eich cynllun, yn ddelfrydol dylech ei rannu ag eraill trwy eich gwefan. Bydd y wybodaeth o ddiddordeb ehangach i arbenigwyr ac ymchwilwyr, ac efallai y bydd pobl eraill sy'n gofalu am wrthrychau neu safleoedd tebyg hefyd yn dysgu o'ch dull.

Mwy o wybodaeth ac adnoddau

- Llwytho i lawr PDF am ddim James Semple Kerr (Rhifyn 2013) The Conservation Plan
- porwch canllaw Historic England ar baratoi cynlluniau cadwraeth

- mae gan y Building Conservation Directoryg wybodaeth am ddatganiadau cadwraeth a threftadaeth
- archwiliwch Canllawiau Eglwys Loegr ar gynlluniau rheoli cadwraeth